Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
MACIEJ SZPUNAR
esitatud 16. aprillil 2015[1]

Kohtuasi C-4/14

Christophe Bohez
versus
Ingrid Wiertz

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Korkein oikeus (Soome))

Õigusalane koostöö tsiviilasjades — Määrus (EÜ) nr 44/2001 — Kohtualluvus ja kohtuotsuste täitmine tsiviil- ja kaubandusasjades — Väljajäetud valdkonnad — Perekonnaõigus — Määrus (EÜ) nr 2201/2003 — Kohtualluvus, otsuste tunnustamine ja täitmine vanemliku vastutusega seotud asjades — Otsus suhtlusõiguse kohta, millega kaasneb hoiatustrahv — Hoiatustrahvi täimisele pööramine

I. **Sissejuhatus**

1. Korkein oikeus (Soome kõrgeim kohus) esitab Euroopa Kohtule esiteks küsimuse määruse (EÜ) nr 44/2001[2] kohaldamise kohta ühes liikmesriigis tehtud kohtuotsuse täitmise suhtes teises liikmesriigis, kui selle otsusega määratakse hoiatustrahv lapsega suhtlemise õiguse tagamiseks, ja teiseks küsimuse niisuguse hoiatustrahvi täitmisele pööramise tingimuste kohta.

2. Üldisest vaatepunktist analüüsituna toob see kohtuasi esile raskuse määratleda hoiatustrahvi suhtes kohaldatavat korda Euroopa Liidus kohtulahendite tunnustamise ja täitmise süsteemi raames. See kaldub olema veelgi raskem niisugusel konkreetsel juhul, kui hoiatustrahviga tagatud õigus on vanema suhtlusõigus lapsega. Just neil asjaoludel palutaksegi Euroopa Kohtul vastata eelotsusetaotluse esitanud kohtu eelotsuse küsimustele.

1 — Algkeel: prantsuse.

2 — Nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määrus kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades (EÜT 2001, L 12, lk 1; ELT eriväljaanne 19/04, lk 42).

II. **Õiguslik raamistik**

A. *Liidu õigus*

1. Määrus nr 44/2001

3. Määruse nr 44/2001 reguleerimisala käsitleva artikli 1 lõige 1 ja lõike 2 punkt a sätestavad:

„1. Käesolevat määrust kohaldatakse tsiviil- ja kaubandusasjade suhtes igat liiki kohtutes. Eelkõige ei kohaldata seda maksu-, tolli- ja haldusasjade suhtes.

2. Käesolevat määrust ei kohaldata:

a) füüsiliste isikute õigus- ja teovõime, abielusuhtest tulenevate varaliste õiguste, testamentide ja pärimise suhtes.”

4. Määruse nr 44/2001 artikli 45 lõige 2 ja artikkel 49 kuuluvad III peatükki „Tunnustamine ja täitmine”.

5. Selle määruse artikli 45 lõige 2 näeb ette:

„2. Mitte mingil juhul ei või kontrollida välismaise kohtuotsuse sisu.”

6. Määruse artikkel 49 on sõnastatud järgmiselt:

„Välismaal tehtud kohtuotsus, millega määratakse karistuseks perioodilised maksed, on taotluse saanud liikmesriigis täitmisele pööratav alles seejärel, kui otsuse teinud liikmesriigi kohtud on tasutava summa lõplikult kindlaks määranud.”

2. Määrus (EÜ) nr 2201/2003

7. Määruse nr 2201/2003[3] artikkel 1 määratleb selle määruse kohaldamisala järgmiselt:

„1. Käesolevat määrust kohaldatakse järgmisi valdkondi käsitlevate tsiviilasjade suhtes igat liiki kohtutes:

[…]

b) vanemliku vastutuse tekkimine, teostamine, piiramine või äravõtmine.

2. Artikli 1 lõikes b osutatud küsimused võivad käsitleda eelkõige järgmist:

a) eestkosteõigus ja suhtlusõigus;

[…].”

3 — Nõukogu 27. novembri 2003. aasta määrus, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1347/2000 (ELT L 338, lk 1; ELT eriväljaanne 19/06, lk 243).

8. Määruse artikkel 26 sätestab:

„Mitte mingil juhul ei või kontrollida kohtuotsuse sisu.”

9. Suhtlusõigust käsitlevate kohtuotsuste täitmisele pööratavuse kohta sätestab määruse nr 2201/2003 artikli 28 lõige 1:

„Lapse suhtes vanemlikku vastutust käsitlevat kohtuotsust, mis on tehtud liikmesriigis ja on selles liikmesriigis täitmisele pööratav ning kätte antud, täidetakse teises liikmesriigis siis, kui see on huvitatud poole taotlusel kuulutatud seal täitmisele pööratavaks.”

10. Teatavate suhtlusõigust käsitlevate kohtuotsuste suhtes võib kehtida erikord. Selle määruse artikli 41 lõike 1 esimene lõik sätestab:

„[…] [S]uhtlusõigust, mis on antud ühes liikmesriigis tehtud täitmisele pööratava kohtuotsusega, tunnustatakse ja täidetakse teises liikmesriigis ilma täitmisotsuse vajaduseta ning ilma võimaluseta selle tunnustamist vastustada, kui kohtuotsus on päritoluliikmesriigis tõendatud vastavalt lõikele 2.”

11. Sama määruse artikkel 47 täpsustab:

„1. Täitmismenetlust reguleerib kohtuotsuse täitmise liikmesriigi õigus.

3. Iga teise liikmesriigi kohtu tehtud kohtuotsust, mis kuulutatakse täidetavaks 2. jao kohaselt või mida tõendatakse vastavalt artikli 41 lõikele 1 […], täidetakse kohtuotsuse täitmise liikmesriigis samadel tingimustel, nagu see oleks tehtud selles liikmesriigis.

[…]”

B. *Belgia õigus*

12. Hoiatustrahvi reguleerivad kohtute seadustiku (Code judiciaire, edaspidi „kohtute seadustik”) artiklid 1385 *bis* kuni 1385 *nonies*.

13. Kohtute seadustiku artikkel 1385 *bis* sätestab:

„Kohus võib ühe poole nõudel kohustada teist poolt maksma põhikohustuse täitmata jätmise korral rahasumma, mida nimetatakse hoiatustrahviks, ilma et see piiraks kahjuhüvitisi, kui neid on tarvis maksta. […]”

14. Selle seadustiku artikkel 1385 *ter* on sõnastatud nii:

„Kohus võib määrata hoiatustrahvi kas kindlasummalisena või ajaühiku või rikkumise alusel kindlaksmääratava summana. Kahel viimati nimetatud juhul võib kohtunik samuti määrata summa, millest alates hoiatustrahvide määramise mõju lõppeb.”

15. Nimetatud seadustiku artikkel 1385 *quater* näeb ette:

„Hoiatustrahv mõistetakse kogu ulatuses välja vastava nõude esitanud poole kasuks. Selle saab täitmisele pöörata sama kohtuotsuse alusel. […]”

16. Sama seadustiku artikkel 1385 *quinquies* on sõnastatud järgmiselt:

„Hoiatustrahvi määranud kohus võib selle trahvi tühistada, peatada trahvisumma suurenemise enda määratud tähtajaks või vähendada trahvi summat selle isiku taotlusel, kellelt trahv on välja mõistetud, kui viimane kas püsivalt või ajutiselt ei ole võimeline põhikohustust kas täielikult või osaliselt täitma. Kohus ei saa hoiatustrahvi tühistada või vähendada osas, mis kuulus maksmisele enne, kui ilmnes võimetus kohustust täita."

17. Kuna hoiatustrahvi sissenõudmist võimaldav täitedokument on selle trahvi määramise otsus (kohtute seadustiku artikkel 1385 *quater*), ei pea õigustatud isik, kelle kasuks trahv välja mõisteti, enne täitmisele pööramist taotlema selle trahvi summa kindlaksmääramise otsust.

18. Kui isik, kellelt hoiatustrahv on välja mõistetud, selle vaidlustab, peab ta tõendama väidetud rikkumisi. Sellisel juhul peab täitemenetluse küsimusi lahendav kohtunik hindama, kas hoiatustrahvi maksmise tingimused on täidetud.

C. Soome õigus

19. Soome õiguses on õigusnormid suhtlusõiguse tagamiseks määratava hoiatustrahvi kohta ette nähtud seaduses lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta annettu laki (seadus lapse hooldusõigust ja suhtlusõigust käsitlevate otsuste täitmise kohta, edaspidi „TpL") ja asjasse puutuvas osas samuti seaduses uhkasakkolaki (seadus hoiatustrahvi kohta, edaspidi „hoiatustrahvi seadus").

20. Vastavalt TpL § 16 lõikele 2 võib kohus suhtlusõiguse täitmisele pööramist käsitlevas asjas, mis on algatatud pärast suhtlusõigust käsitleva otsuse tegemist, kohustada vastaspoolt otsust täitma, vastasel korral peab ta maksma trahvi.

21. Hoiatustrahv määratakse põhimõtteliselt kindlasummalisena. Summa võib siiski ette näha ka perioodilisena, kui sellel on konkreetne põhjus (TpL § 18 lõiked 1 ja 2).

22. Hoiatustrahvi tuleb alati tasuda riigile, mitte vastaspoolele.

23. Kohus võib uue menetluse tulemusena pöörata määratud hoiatustrahvi täitmisele, kui vastav taotlus on kohtu arvates põhjendatud. Hoiatustrahvi ei saa täitmisele pöörata, kui kohustatud isik tõendab, et kohustuse täitmata jätmiseks oli mõjuv põhjus, või kui kohustus on vahepeal täidetud (TpL § 19 lõiked 1 ja 2).

24. Kohus võib hoiatustrahvi täitmisele pöörata määratust väiksemas summas, kui põhikohustus on olulises osas täidetud või kohustatud isiku maksevõimelisus on oluliselt vähenenud või kui hoiatustrahvi vähendamiseks on mõni muu mõjuv põhjus (hoiatustrahvi seaduse § 11).

25. Hoiatustrahvi seaduse § 12 lõige 2 näeb ette, et kui asjaolud on muutunud või asjas on ilmnenud uued olulised asjaolud või kui varasem otsus põhineb ilmselgelt seaduse vääral kohaldamisel, võib hoiatustrahvi määranud ametiasutus selle hoiatustrahvi määramise otsuse tühistada ja vaadata asja kas osaliselt või tervikuna uuesti läbi.

III. **Põhikohtuasja asjaolud, eelotsuse küsimused ja menetlus Euroopa Kohtus**

26. Eelotsusetaotlusest nähtub, et Christophe Alfons Adrien Bohez ja Ingrid Wiertz abiellusid Belgias 16. mail 1997 ning said kaks last. Nad lahutasid oma abielu 2005. aastal ja I. Wiertz kolis Soome elama.

27. Tribunal de première instance de Gand (Genti esimese astme kohus (Belgia)) tegi 28. märtsil 2007 otsuse laste hooldusõiguse, elukoha, suhtlusõiguse ja elatise kohta (edaspidi „28. märtsi 2007. aasta otsus"). Ta lisas otsusele hoiatustrahvi, mille eesmärk on tagada C. Bohezile antud suhtlusõiguse teostumine. Selle kohaselt tuleb C. Bohezile maksta 1000 eurot iga lapse kohta iga ööpäeva eest, mil talle last üle antud ei ole. Hoiatustrahvi maksimaalseks summaks määrati 25 000 eurot.

28. C. Bohez palus, et Soome kohtud kohustaksid I. Wiertzi maksma talle 28. märtsi 2007. aasta otsuses määratud hoiatustrahvi, st 23 398,69 eurot, ärajäänud kohtumiste tõttu, või tunnistada see otsus Soomes täitmisele pööratavaks. Oma nõude põhjenduseks väitis ta Itä-Uudenmaan käräjäoikeus'es (Itä-Uusimaa esimese astme kohus), et ära oli jäänud palju kohtumisi, mistõttu hoiatustrahv ulatus juba selles otsuses määratud maksimaalse summani. Tuginedes asjaolule, et Belgia õiguses teostavad hoiatustrahvi täitmisele pööramist vahetult täidesaatvad asutused, ilma et oleks vaja uut kohtumenetlust, leidis ta, et tema nõuet tuli käsitada nii, et selle eesmärk on maksmisele kuuluva rahalise nõude täitmisele pööramine, ja selle alusel kuulub see määruse nr 44/2001 kohaldamisalasse.

29. I. Wiertz väitis seevastu, et Belgia kohus ei kinnitanud lõplikult hoiatustrahvi maksmise kohustust ja seega ei saa otsust täitmisele pöörata. Tema sõnul ei ole ükski ametiasutus tuvastanud rikkumisi, mis võivad tingida hoiatustrahvi maksmise kohustuse. I. Wiertz väitis samuti, et ta ei ole mitte kuidagi takistanud 28. märtsi 2007. aasta otsuses ette nähtud kohtumisi.

30. Itä-Uudenmaan käräjäoikeus leidis 8. märtsi 2012. aasta otsuses, et hagi ei puuduta mitte suhtlusõigust käsitleva otsuse täitmisele pööramist, vaid üksnes 28. märtsi 2007. aasta otsuse täitmise tagamiseks ette nähtud hoiatustrahvi täitmisele pööramist. See kohus järeldab, et kuna hagi käsitles rahalise kohustuse määramise otsuse täitmist, kuulus see määruse nr 44/2001 kohaldamisalasse. Märkides aga, et 28. märtsi 2007. aasta otsus nägi vastupidi määruse nr 44/2001 artikli 49 nõuetele ette vaid perioodilise hoiatustrahvi, mille lõplikku summat ei ole kindlaks määranud, tunnistas Itä-Uudenmaan käräjäoikeus C. Bohezi hagi vastuvõetamatuks.

31. Helsingin hovioikeus (Helsingi apellatsioonikohus) jättis 16. augusti 2012. aasta otsusega muutmata otsuse jätta C. Bohezi hagi vastuvõetamatuse tõttu läbi vaatamata. Põhjendustes kasutas apellatsioonikohus siiski esimese astme kohtuga võrreldes erinevat analüüsi. Helsingin hovioikeuse hinnangul oli hagi puhul tegemist suhtlusõigust käsitleva otsuse täitmisele pööramisega, ja see kohus leidis, et määruse nr 44/2001 artikli 1 lõike 2 punkti a arvestades ei kuulunud hagi mitte selle määruse, vaid määruse nr 2201/2003 kohaldamisalasse. Määruse nr 2201/2003 artikli 47 lõike 1 kohaselt reguleerib täitmismenetlust käesoleval juhul seega Soome õigus, st TpL.

32. C. Bohez esitas kassatsioonkaebuse Korkein oikeusele, milles ta palus tühistada Helsingin hovioikeuse otsuse ja kordas nõudeid, mis ta esitas esimeses astmes.

33. Neil asjaoludel otsustas Korkein oikeus 31. detsembri 2013. aasta otsusega, mis jõudis Euroopa Kohtusse 6. jaanuaril 2014, peatada kohtuasjas menetluse ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas [määruse nr 44/2001] artikli 1 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et lapse hooldus- ja lapsega suhtlemise õigust puudutavas asjas põhikohustuse täitmise tagamiseks määratud hoiatustrahvi (*astreinte*) täitmisele pööramist puudutavad küsimused ei kuulu selle määruse kohaldamisalasse?

2. Kui eelmises küsimuses nimetatud asjad kuuluvad [määruse nr 44/2001] kohaldamisalasse, siis kas selle määruse artiklit 49 tuleb tõlgendada nii, et ööpäevapõhine perioodiline hoiatustrahv, mis on kohtuotsuse tegemise liikmesriigis vahetult täitmisele pööratav otsuses ette nähtud määras, kuid mille lõplik summa võib muutuda hoiatustrahvi maksma kohustatud isiku taotluse või väidete alusel, on [teises] liikmesriigis täitmisele pööratav alles siis, kui selle summa on eraldi lõplikult kindlaks määratud kohtuotsuse tegemise liikmesriigis?

3. Kui ülalkirjeldatud kohtuasjad ei kuulu [määruse nr 44/2001] kohaldamisalasse, siis kas [määruse nr 2201/2003] artikli 47 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et lapse hooldus- ja lapsega suhtlemise õigust puudutavate otsuste täitmise tagatised on hõlmatud sättes viidatud täitmismenetlusega, mida reguleerib kohtuotsuse täitmise liikmesriigi õigus, või võivad need tagatised moodustada lapse hooldus- ja lapsega suhtlemise õigust puudutava otsuse sellise lahutamatu osa, mis on [määruse nr 2201/2003] alusel vahetult täitmisele pööratav teises liikmesriigis?

4. Kas teises liikmesriigis hoiatustrahvi täitmisele pööramise nõude korral on tingimuseks, et täitmisele pööratava hoiatustrahvi summa on eraldi lõplikult kindlaks määratud kohtuotsuse tegemise liikmesriigis, isegi kui täitmisele pööramise suhtes ei kohaldata määrust nr 44/2001?

5. Kui lapsega suhtlemise õiguse teostumise tagamiseks määratud hoiatustrahv (*astreinte*) on teises liikmesriigis täitmisele pööratav, ilma et täitmisele pööratava hoiatustrahvi summa on eraldi lõplikult kindlaks määratud kohtuotsuse tegemise liikmesriigis, siis

   a) kas hoiatustrahvi täitmisele pööramine eeldab siiski, et kontrollitakse, kas suhtlusõiguse teostumata jäämise on tinginud takistused, millega arvestamine on lapse õiguste seisukohalt vältimatu, ja

   b) millisel kohtul on pädevus kontrollida selliste asjaolude esinemist; täpsemalt:

      i) kas kohtuotsuse täitmise liikmesriigi kohtu pädevus piirdub alati üksnes selle kontrollimisega, kas lapsega suhtlemise õiguse väidetava teostumata jäämise on tinginud asjaolud, mis on konkreetselt ette nähtud põhiküsimuses tehtud otsuses, või

      ii) on Euroopa Liidu põhiõiguste hartas tagatud lapse õigustest tulenevalt kohtuotsuse täitmise liikmesriigi kohtul ulatuslikum pädevus kontrollida, kas suhtlusõiguse teostumata jäämise on tinginud põhjused, millega arvestamine on lapse õiguste tagamise seisukohalt vältimatu?”

34. Kirjalikud seisukohad esitasid põhikohtuasja pooled, Soome, Hispaania ja Leedu valitsus ning Euroopa Komisjon.

35. C. Bohezi, Soome valitsuse ja komisjoni suulised seisukohad kuulati ära 8. jaanuaril 2015 toimunud kohtuistungil.

IV. **Analüüs**

36. Korkein oikeuse eelotsusetaotlus tõstatab sisuliselt kaks küsimust, mis on seotud ühes liikmesriigis tehtud kohtuotsuse täitmisega teises liikmesriigis, kui selle otsusega määratakse otsuse teinud kohtu antud suhtlusõiguse tagamiseks hoiatustrahv, mis on ette nähtud perioodilisena.[4] Esimene küsimus käsitleb niisuguse hoiatustrahvi suhtes kohaldatavat määrust ja teine selle trahvi täitmisele pööramise tingimusi.

37. Neil asjaoludel on minu arvates vaja eelnevalt analüüsida alati delikaatset küsimust hoiatustrahvi kvalifitseerimise kohta Soome ja Belgia õiguses, et määratleda kord, mis on käesolevas asjas sellise meetme suhtes kohaldatav liidus kohtulahendite tunnustamise ja täitmise süsteemi raames.

4 — Käesoleval juhul määrtakse summa iga rikkumise ja iga lapse eest, samas on määratud selle summa ülempiir. Vt käesoleva ettepaneku punkt 27.

A. *Sissejuhatavad märkused hoiatustrahvi õigusliku laadi kohta*

38. Kõigepealt soovin meenutada, et ainult eelotsusetaotluse esitanud kohus on pädev tuvastama talle lahendamiseks esitatud vaidluse faktilised asjaolud ja neid hindama ning siseriiklikku õigust tõlgendama ja kohaldama. [5]

39. Neil asjaoludel tuleb märkida esiteks, et hoiatustrahvi süsteemi tuntakse mitmes liikmesriigis [6], sama kehtib ka suhtlusõigust tagava hoiatustrahvi [7] osas. Hoiatustrahvi reguleerivate riiklike õigusnormide võrdlemine toob välja palju ühiseid punkte, aga ka suured erinevused [8]. See kehtib muuhulgas põhikohtuasjas käsitletava Soome ja Belgia õiguse kohta. [9]

40. Mis puudutab teiseks nende kahe riigi õiguste vahelisi ühiseid punkte, siis nähtub eelotsusetaotlusest, et hoiatustrahv on põhikohustusest sõltuv, seda peab lubama kohus [10] ja see avaldab trahvi maksma kohustatud isikule rahalist survet, et ajendada teda täitma tema vastu tehtud kohtuotsust. Nimelt on Soome ja Belgia [11] õiguses hoiatustrahv sundiva iseloomuga ja see kuulub maksmisele ainuüksi kohtuotsuse täitmata jätmise tõttu. See sundiv iseloom muudabki trahvi seega täitmismeetme sarnaseks. [12]

41. Kolmandaks, erinevuste kohta nähtub eelotsusetaotlusest, et Soome ja Belgia õigusaktide vahelised erinevused puudutavad eelkõige esiteks hoiatustrahvi määramise ja täitmise menetlust ning teiseks selle tulemusena maksmisele kuuluvate rahasummade saaja kindlaksmääramist. [13]

5 — Kohtuotsus Econord (C-182/11 ja C-183/11, EU:C:2012:758, punkt 21).

6 — Vt Poola tsiviilkohtumenetluse seadustiku artiklid 1050 ja 1050[1], Hispaania tsiviilkohtumenetluse seadustiku artiklid 709 ja 711, Prantsuse tsiviiltäitemenetluse seadustiku artiklid L 131-1–131-4 ja Saksa tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 888. Vt eelkõige Grzegorczyk, P., „Egzekucja świadczeń polegających na wykonaniu lub zaniechaniu czynności w państwach europejskich", *Proces Cywilny. Nauka, kodyfikacja, praktyka*, Grzegorczyk, P., Knoppek, K., Walasik, M. (toim.), Warszawa, 2012, lk 1021–1055, ning Ramien, O., *Rechtsverwirklichung durch Zwangsgeld*, J. C. B. Mohr (Paul Siebeck) Tübingen, 1992.

7 — Vt Poola tsiviilkohtumenetluse seadustiku artiklid 598[15] ja 598[16].

8 — Välja arvatud Belgia, Luksemburgi ja Madalmaade õiguse puhul, mis on selles küsimuses ühesugused. Vt Payan, G., *Droit européen de l'exécution en matière civile et commerciale*, Éditions Bruylant, Bruxelles, 2012, lk 172–184. Hoiatustrahvi käsitlevad sätted kuuluvad nimelt 31. jaanuari 1980. aasta seadusesse, millega kiidetakse heaks Beneluxi konventsioon ühtse hoiatustrahviseaduse kohta, ja lisa (ühtne hoiatustrahviseadus), mis kirjutati alla Haagis 26. novembril 1973 (*Moniteur belge*, 20.2.1980, lk 2181).

9 — Hoiatustrahve reguleerivate riiklike õigusnormide vahelisi ühisosi ja erinevusi on juba esile toodud erinevates selgitavates aruannetes, mis käsitlesid 27. septembri 1968. aasta konventsiooni kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades (EÜT 1972, L 299, lk 32, edaspidi „Brüsseli konventsioon") ja määrust nr 44/2001. Vt selle kohta Schlosseri koostatud aruanne, mis käsitleb Luxembourgis 9. oktoobril 1978 alla kirjutatud konventsiooni Taani Kuningriigi, Iirimaa ning Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi ühinemise kohta konventsiooniga kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades ja protokolliga konventsiooni tõlgendamisest Euroopa Kohtus (EÜT 1979, C 59, lk 132), ning aruanne määruse nr 44/2001 kohaldamise kohta liikmesriikides (Heidelbergi aruanne), mille koostasid Hess, B., Pfeiffer, T. ja Schlosser, P., München, 2007. Selle kohta vt ka selgitav aruanne, mis käsitleb Luganos 30. oktoobril 2007 alla kirjutatud konventsiooni kohtualluvuse, kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades (ELT 2009, C 319, lk 46).

10 — Vt kohtute seadustiku artikkel 1385 *bis* ja TpL § 16 lõige 2.

11 — Belgia õigus määratleb hoiatustrahvi kui „rahasumma tasumise kohustust, mille kohus määrab põhikohustusest sõltuvalt, et avaldada kohustatud isikule survet, mis ajendaks seda isikut talle määratud karistust täitma." Vt Van Ommeslaghe, P., „Les obligations – Examen de jurisprudence (1974–1982) – Les obligations", *Revue critique de jurisprudence belge*, 1986, nr 94, lk 198, ja van Compernolle, J., *L'astreinte*, Ed. Larcier, 2007, lk 33. Belgia õigusteooria kohaselt on hoiatustrahv seega „sunnimeede, mis võimaldab kohtul tagada, et korralduse saaja talle antud korraldust täidab". Vt Moreau-Margrève, I., „L'astreinte", *Annuaire de droit de Liège*, 1982, lk 14.

12 — Prantsuse õigusteooria kvalifitseerib hoiatustrahvi „kaudseks" või „kokkuleppeliseks" rakendusmeetmeks. See erineb nimelt sundtäitmise meetmetest asjaolu tõttu, et viimati nimetatud meetmed võimaldavad õigustatud isikul saavutada kohustuse täitmine ilma kohustatud isiku koostööta, samas kui kohustatud isikule hoiatustrahviga avaldatud rahalise surve eesmärk on ajendada teda oma kohustust vabatahtlikult täitma. Sellega seoses võib hoiatustrahvina maksmisele kuuluvate summade tasumata jätmine tingida selle, et õigustatud isikud kasutavad sissenõudmiseks sundtäitmise meetmeid. Vt selle kohta Payan, G., *op. cit.*, lk 172. Mõni autor kvalifitseerib hoiatustrahvi normiks, mis ei kuulu seega kohustuse territoriaalsuse alla, mis iseloomustab konkreetset sundtäitmise korda. Vt Cuniberti, G., „Quelques observations sur le régime de l'astreinte en droit international privé", *Gazette du Palais*, 2009, nr 332, lk 2 jj.

13 — Riikide õigusnormide vahel on erinevus ka trahvi kohaldamisala osas. Teatud õigusnormides, eelkõige Belgia, Luksemburgi ja Madalmaade õiguses, ei saa hoiatustrahvi määrata juhul, kui põhikohustuseks on rahasumma maksmise kohustus. Selle kohta vt Belgia õiguse osas kohtute seadustiku artikkel 1385 *bis*. Seevastu Prantsuse õiguses võib hoiatustrahvi põhimõtteliselt määrata juhul, kui selle aluseks olev kohustus on mitte ainult kohustus midagi teha või tegemata jätta, vaid ka rahasumma maksmise kohustus. Vt Payan, G., *op. cit.*, lk 177.

42. Esiteks, hoiatustrahvi määramise ja täitmise menetluse osas puudutavad erinevused põhiliselt selle summa kindlaksmääramise otsuse tegemise nõuet ja viisi. Nimelt nähtub eelotsusetaotlusest, et Belgia õiguses välistab hoiatustrahvi süsteem, mis on kohaldatav ka suhtlusõiguse valdkonnas, summa kindlaksmääramise menetluse.[14] Teisisõnu ei ole õigustatud isikul vaja, et enne täitmisele pööramist tehtaks kohtuotsus trahvisumma kindlaksmääramise kohta.[15] Kohtute seadustiku artikli 1385 *quater* kohaselt on hoiatustrahv nimelt lõplik ja selle täitmisele pööramise aluseks on kohtuotsus, millega trahv määrati. Selle otsuse alusel kuulub juhul, kui pärast selle kättetoimetamist on selles otsuses täpsustatud tingimused täidetud, trahv täielikult tasumisele ja selle saab sisse nõuda ilma, et oleks vaja uut kohtuotsust,[16] sealhulgas juhul, kui selle summa tuleb kindlaks määrata ajaühiku, näiteks ööpäeva põhjal või rikkumiste põhjal.[17] Kohtute seaduse artikli 1385 *quinquies* kohaselt kehtib hoiatustrahvi uuesti läbivaatamise kohta põhimõte, et seda trahvi saab tühistada, muuta või vähendada ainuüksi asja sisuliselt arutanud kohus, mis selle trahvi määras, ja trahvi määramise otsuses kehtestatud summat ei saa tagasiulatuvalt vähendada.[18]

43. Seevastu Soome õiguses on eelotsusetaotluse esitanud kohtu ja Soome valitsuse kinnitusel TpL §-s 16 nimetatud hoiatustrahvi eesmärk ajendada kohtumiste korraldamist lapse ja nõude esitaja vahel vastavalt suhtlusõigust käsitlevale otsusele. Hoiatustrahvi maksmist nõudev otsus tehakse pärast põhiotsuse tegemist ja see eeldab, et nõude esitaja taotleb uue menetluse algatamist.[19] Üksnes juhul, kui hoiatustrahvi maksma kohustatud isik sellele vastu vaidleb, uurib täitemenetluse küsimusi lahendav kohus, kas see isik on jätnud oma põhikohustuse kas täielikult või osaliselt täitmata[20] ja kas on olemas võimalikke põhjendusi. TpL § 19 lõike 2 kohaselt ei saa hoiatustrahvi täitmisele pöörata, kui kohustatud isik tõendab, et kohustuse täitmata jätmist takistas mõjuv põhjus, või kui kohustus on vahepeal täidetud.[21] Vastupidi Belgia õigusele võimaldab Soome õigus kohtul hoiatustrahvi summat uuesti läbi vaadata ja seda vähendada, kui põhikohustus on olulises osas täidetud, kui kohustatud isiku maksevõimelisus on oluliselt vähenenud või kui hoiatustrahvi vähendamiseks on mõni muu mõjuv põhjus.[22]

44. Teiseks, hoiatustrahvina tasumisele kuuluva summa saaja kindlaksmääramise osas nähtub eelotsusetaotlusest, et Belgia õiguses saab selle summa õigustatud isik vastavalt kohtute seadustiku artiklile 1385 *quater*[23], samas kui Soome õiguses makstakse see riigituludesse.[24]

45. Asun nüüd analüüsima kaht kõnesolevas eelotsusetaotluses tõstatatud küsimust, mida on mainitud käesoleva ettepaneku punktis 36: milline on põhikohtuasjas kohaldatav määrus ja millised on hoiatustrahvi täitmisele pööramise tingimused?

14 — Siseriiklikus õiguses puudutab see välistamine nii asja sisuliselt arutavat kohust kui ka täitemenetluse küsimusi lahendavat kohust. Vt van Compernolle, J., *op. cit.*, lk 38 ja 77.

15 — Vastaspool võib siiski hoiatustrahvi kohaldamise vaidlustada täitemenetluse küsimusi lahendavas kohtus, vastavalt kohtute seadustiku artiklile 1498. *Ibidem*, lk 78.

16 — Vt Belgia Cour de cassation'i (kassatsioonikohus) 25. septembri 2000. aasta otsus. Vt ka van Compernolle, J., *op. cit.*, lk 38.

17 — Hoiatustrahvi saama õigustatud isikul on kohustus tõendada, et selle trahvi täitmisele pööramise tingimused on täidetud. Need tõendid tuleb vaidlustamise korral enamasti esitada täitemenetluse küsimusi lahendavale kohtule. See kohus kontrollib tagantjärele rikkumise esinemist seoses põhikohustusega ning täitmismeetme õiguspärasust, analüüsides hoiatustrahvi täitmisele pööramise tingimusi. Vt van Compernolle, J., *op. cit.*, lk 38 ja 78.

18 — Vt Poola tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 598[16] lõike 1 teine lause: „Kohus võib erandjuhtudel muuta artiklis 598[15] nimetatud hoiatustrahvi summat, kui asjaolud on muutunud."

19 — Eelotsusetaotlusest nähtub, et nõude esitaja peab tõendama, et vastaspool on takistanud suhtlusõiguse teostamist.

20 — Vt TpL § 19 lõige 1.

21 — Eelotsusetaotlusest nähtub, et selle sätte tähenduses on mõjuvad põhjused muuhulgas lapse selline haigus, mis suhtlusõiguse teostamist takistab; see, et suhtlusõigusega vanem ei tule lapsele järele kokkulepitud viisil, või see, et piisaval arengutasemel olev laps on kohtumisele vastu. Kohus peab omal algatusel arvestama lapse huvide seisukohalt tähtsust omavate faktiliste asjaoludega.

22 — Vt hoiatustrahvi seaduse § 11.

23 — Vt ka Payan, G., *op. cit.*, lk 181.

24 — See on nii ka Saksa õiguses, mille kohaselt makstakse trahvist saadud tulu riigikassasse. Vt Bundesgerichtshofi (Saksamaa Liitvabariigi kõrgeim kohus) kohtuotsus, 2.3.1983 - IVb ARZ 49/82. Vt ka Hüßtege, R., *Zivilprozessordnung*, Thomas, H., Putzo, H. (toim), 29. trükk, München 2008, § 888, punkt 15; Stöber, K., väljaandes Zöller, R. (toim), *Zivilprozessordnung*, 28. trükk, Köln 2010, § 888, punkt 13.

B. *Määruse nr 44/2001 kohaldatavus*

46. Seoses esimese eelotsuse küsimusega, milles soovitakse teada, kas Belgias tehtud kohtuotsust, millega kaasneb niisugune suhtlusõiguse teostamise tagamiseks määratud hoiatustrahv, nagu on käsitlusel põhikohtuasjas, saab Soomes täita määruse nr 44/2001 alusel, väidavad I. Wiertz, kõik menetlusse astunud liikmesriikide valitsused ja komisjon, et nimetatud määrus ei ole kohaldatav.

47. Eelotsusetaotlusest ilmneb, et kohaldatava määruse osas põhinevad Korkein oikeuse väljendatud kahtlused asjaolul, et kohustus, mille täitmisele pööramist nõutakse, st hoiatustrahvi maksmine, on rahaline nõue, mis seondub suhtlusõigusega. Kuigi see kohus leiab, et sedalaadi hoiatustrahv ei kuulu põhimõtteliselt määruse nr 44/2001 kohaldamisalasse, väljendab ta siiski kahtlusi seoses selle trahvi täitmisele pööramisega määruse nr 2201/2003 raames.

48. Esimesele eelotsuse küsimusele vastamiseks on minu arvates vaja kontrollida, kas määruse nr 44/2001 artikli 1 tõlgendamise raames on niisugune hoiatustrahv nagu põhikohtuasjas vastavuses Euroopa Kohtu praktikas välja kujundatud kriteeriumidega.

49. Selle kohta tuleb kõigepealt meenutada, et kuivõrd määrus nr 44/2001 asendas Brüsseli konventsiooni[25] liikmesriikidevahelistes suhetes,[26] jääb see, kuidas Euroopa Kohus on Brüsseli konventsiooni tõlgendanud, kehtima selle määruse vastavate sätete puhul.[27] Lisaks ilmneb määruse nr 44/2001 põhjendusest 19, et tõlgendamisel tuleb tagada Brüsseli konventsiooni ja selle määruse vaheline järjepidevus.

50. Euroopa Kohus tunnistas kohtuotsuses Realchemie Nederland[28], et määruse nr 44/2001 kohaldamisala on samamoodi nagu Brüsseli konventsiooni oma piiratud mõistega „tsiviil- ja kaubandusasjad", nagu on sätestatud selle artikli 1 lõikes 1.[29] Nõnda ei kuulu sama artikli lõike 2 punkti a kohaselt selle määruse kohaldamislasse abielusuhtest tulenevad varalised õigused. Selle kohta märgivad Soome, Hispaania ja Leedu valitsus ning komisjon, et just selle lünga osaliseks täitmiseks võeti vastu määrus nr 2201/2003, mis on kohaldatav otsuste suhtes, mis tehakse vanemliku vastutuse valdkonnas[30], mis artikli 1 lõike 2 punkti a kohaselt hõlmab suhtlusõigust.[31]

51. Küsimuse kohta, kas kohtuvaidlus kuulub määruse nr 44/2001 kohaldamisalasse või mitte, leidis Euroopa Kohus, et selle kohaldamisala tuleb kindlaks määrata peamiselt lähtuvalt tunnustest, mis iseloomustavad vaidluse osapoolte vaheliste õigussuhete laadi või vaidluse eset.[32] Mis puudutab täpsemalt ajutisi meetmeid, siis leiab Euroopa Kohus, et nende kuulumise määruse nr 44/2001 kohaldamisalasse määrab kindlaks mitte nende endi laad, vaid nende õiguste laad, mille kaitse need tagavad.[33]

25 — Vt määruse nr 44/2001 artikli 68 lõige 1.

26 — Taani Kuningriigi kohta vt Brüsselis 19. oktoobril 2005 alla kirjutatud Euroopa Ühenduse ja Taani Kuningriigi vaheline kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist tsiviil- ja kaubandusasjades käsitlev leping (ELT L 299, lk 62).

27 — Kohtuotsused Draka NK Cables jt (C-167/08, EU:C:2009:263, punkt 20), SCT Industri (C-111/08, EU:C:2009:419, punkt 22), German Graphics Graphische Maschinen (C-292/08, EU:C:2009:544, punkt 27), Realchemie Nederland (C-406/09, EU:C:2011:668, punkt 38), Sapir jt (C-645/11, EU:C:2013:228, punkt 31) ning Sunico jt (C-49/12, EU:C:2013:545, punkt 32).

28 — C-406/09, EU:C:2011:668, punkt 39.

29 — *Ibidem*, punkt 39.

30 — Määruse nr 2201/2003 artikli 1 lõike 1 punkt b.

31 — Mis puudutab põhjuseid, millega õigustati füüsiliste isikute perekonnaseisu puudutavate küsimuste väljajätmist Brüsseli konventsiooni kohaldamisalast, siis P. Jenard'i koostatud aruandes, mis käsitleb 27. septembri 1968. aasta konventsiooni kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades (EÜT 1979, C 59, lk 10), on märgitud, et „[o]lenemata valitud kohtualluvuse eeskirjadest – eeldusel, et komitee on suutnud saavutada nende eeskirjade ühtlustamise selles valdkonnas – oli kehtivate õigussüsteemide, eelkõige kollisiooninormide vaheline erinevus nendes küsimustes sedavõrd suur, et oli raske loobuda täitemenetluse staadiumis nende eeskirjade kontrollimisest."

32 — Realchemie Nederland (C-406/09, EU:C:2011:668, punkt 39 ja seal viidatud kohtupraktika).

33 — *Ibidem*, punkt 40.

52. Antud juhul on põhikohtuasjas käsitletav hoiatustrahv vastavalt kohtute seadustiku artiklile 1385 *bis* põhikohustusest sõltuv, nagu ma seletasin käesoleva ettepaneku punktis 40. Kõnealuses asjas on I. Wiertzi põhikohustus võimaldada C. Bohezil teostada talle antud suhtlusõigust.

53. Sellise kohtuotsuse täitmise raames, milles nõutakse trahvi maksmist, et tagada tsiviil- ja kaubandusasjades tehtud kohtuotsuse järgimist, täpsustas Euroopa Kohus, et kõnealuse täitmisele pööramise õiguse laad sõltub selle subjektiivse õiguse laadist, mille rikkumise tõttu on täitmine määratud [34], ehk käesolevas asjas C. Bohezi suhtlusõigusest.

54. Minu arvates järeldub sellest, et niisuguse hoiatustrahvi täitmisele pööramine, nagu on kõne all põhikohtuasjas, ei kuulu määruse nr 44/2001 kohaldamisalasse. Esiteks on see hoiatustrahv oma olemuselt põhikohustusest sõltuv ja on tihedalt seotud suhtlusõigusega, mille teostamise see tagab, ja teiseks on suhtlusõigust puudutavad küsimused jäetud määruse nr 44/2001 kohaldamisalast välja.

55. Seega teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata esimesele eelotsuse küsimusele nii, et liikmesriigis tehtud kohtuotsust, millele lisandub hoiatustrahv suhtlusõiguse teostumise tagamiseks, ei saa täita teises liikmesriigis määruse nr 44/2001 alusel.

56. Arvestades seda, kuidas ma soovitan vastata esimesele eelotsuse küsimusele, ei ole vaja teisele küsimusele vastata.

C. Hoiatustrahvi täitmisele pööramise tingimused määruse nr 2201/2003 raames

57. Kolmanda eelotsuse küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt Euroopa Kohtult teada, kas hoiatustrahvi, mis tagab suhtlusõigust käsitleva kohtuotsuse täitmise, tuleb pidada täitmismeetmeks, mis seeläbi kuulub suhtlusõiguse täitmismenetluse alla, mida määruse nr 2201/2003 artikli 47 lõike 1 kohaselt reguleerib riiklik õigus, või moodustab hoiatustrahv lapsega suhtlemise õigust puudutava otsuse lahutamatu osa ja on seetõttu määruse nr 2201/2003 alusel vahetult täitmisele pööratav.

58. Sellele küsimusele vastamiseks analüüsin esiteks hoiatustrahvi õiguslikku laadi, lähtuvalt liidus kohtulahendite tunnustamise ja täitmise süsteemist. Teiseks analüüsin, kas niisugune hoiatustrahv nagu põhikohtuasjas käsitletav trahv moodustab lahutamatu osa lapsega suhtlemise õigust puudutava otsuse sisust või saab seda vastupidi käsitada eraldi kui iseseisvat kohustust.

1. Hoiatustrahvi õiguslik laad, lähtuvalt liidus kohtulahendite tunnustamise ja täitmise süsteemist

59. Nagu ma märkisin käesoleva ettepaneku punktis 39, on hoiatustrahv üldiselt mitmes liikmesriigis kohaldatav meede. Selle eesmärk on kindlustada teatud kohustuse täitmine, milleks on põhikohtuasjas suhtlusõiguse teostumine. Seega on see oma olemuselt põhikohustusest sõltuv ja põhineb eeldusel, et suure summa maksmise väljavaade peaks kohustatud isikut ajendama oma kohustust vabatahtlikult täitma. Nagu ma juba märkisin, muudab see hoiatustrahvi tunnus selle täitmismeetme sarnaseks.

34 — Vt analoogia alusel kohtuotsus Realchemie Nederland (C-406/09, EU:C:2011:668, punkt 42).

60. Hoiatustrahvi rakendamise erinevad etapid näitavad selgelt selle keerukust ja võimaldavad selle laadi paremini mõista. Iga kõnealuse etapi suhtes, st põhikohustuse määramise otsuse tegemise, millega määratakse hoiatustrahv, tegelikult arvutatud summa kindlaksmääramise ja selle summa tasumise kohustuse vabatahtliku täitmise või sundtäitmise suhtes, võib kohaldada erinevaid eeskirju ja menetlusi.[35] Hoiatustrahv muutub aga veelgi keerukamaks seetõttu, et meede tuleb võtta piiriüleses kontekstis.[36]

61. Viimati nimetatud asjaolu, st piiriülesus, selgitab eelkõige raskust määratleda seda, milline kord on kohaldatav hoiatustrahvi suhtes liidus kohtulahendite tunnustamise ja täitmise süsteemi raames – niisuguse olukorraga on tegemist põhikohtuasjas.

62. Eeltoodud kaalutlusi arvestades on määrava tähtsusega küsimus niisuguse hoiatustrahvi nagu põhikohtuasjas käsitletava trahvi õiguslik laad.

2. Hoiatustrahv kui lahutamatu osa suhtlusõigust puudutava otsuse sisust

63. Tahaksin alustada oma analüüsi järgmise küsimusega: kas tuleb sedastada, et põhikohtuasjas kõne all olev hoiatustrahv moodustab lahutamatu osa suhtlusõigust puudutava otsuse sisust, või saab seda vastupidi käsitada eraldi kui iseseisvat kohustust?

64. Põhikohtuasja puhul olen arvamusel, et niisugune hoiatustrahv moodustab lahutamatu osa suhtlusõigust puudutava otsuse sisust.

65. Selle kohta soovin kõigepealt täpsustada, et eelotsusetaotlusest nähtub, et Belgia kohtu määratud hoiatustrahvi eesmärk on tagada suhtlusõigust käsitleva otsuse täitmine. Kohtuotsuse tegemise liikmesriik määras selle trahvi samaaegselt sisulise otsusega ja see on seega oma laadilt sõltuv. Tegemist on hoiatustrahvi rakendamise esimese etapiga, mida on nimetatud käesoleva ettepaneku punktis 60, st põhikohustust käsitleva otsuse tegemisega, millega määratakse see hoiatustrahv.

66. Komisjon rõhutas kohtuistungil õigesti, et käesolevas asjas käsitletavat juhtumit, milleks on suhtlusõigust käsitleva kohtuotsuse, millega kaasneb hoiatustrahv, täitmine teises liikmesriigis, ei tohi ajada segi juhtumiga, kui kohtuotsuse tegemise liikmesriigi kohus teeb otsuse suhtlusõiguse kohta, kuid ei lisa sellele hoiatustrahvi.[37] Sellise oletatava juhtumi puhul oleks see, kui kohtuotsuse täitmise liikmesriigi kohus määrab tagantjärele hoiatustrahvi, kindlasti reguleeritud määruse nr 2201/2003 artikli 47 lõikega 1 ja selle suhtes tuleks kohaldada täitmise liikmesriigi õigust. Nimetatud määruse artikkel 26 keelab siiski suhtlusõigust käsitleva kohtuotsuse sisu kontrollimise.

67. Seejärel soovin iseäranis rõhutada, nagu nähtub eelotsusetaotlusest ja komisjoni kirjalikest seisukohtadest, et põhikohtuasjas käsitlusel oleva hoiatustrahvi täitmisele pööramine eeldab, et vanem, kellega laps koos elab, on rikkunud kohustust aidata kaasa suhtlusõiguse teostumisele. Selles osas nõustun Soome, Hispaania ja Leedu valitsuse ja komisjoni argumendiga, et hoiatustrahv on lahutamatu osa suhtlusõigust puudutavast otsusest. Sellest tulenevalt on loogiline järeldada, et põhimõtteliselt on hoiatustrahv samamoodi täitmisele pööratav kui suhtlusõigust käsitlev otsus ise, nagu on ette nähtud määrusega nr 2201/2003.

35 — Vt selle kohta kohtujuristi ettepanek, Cruz Villalón, kohtuasi DHL Express France (C-235/09, EU:C:2010:595, punktid 47 ja 48).

36 — *Ibidem* (punktid 47 ja 48).

37 — Rõhutan, et juhul, kui otsuse teinud liikmesriigi kohus määrab põhikohustuse, st suhtlusõiguse teostamise tagamiseks hoiatustrahvi otsuses, mille ta teeb pärast kõnealuse õiguse andmise otsuse tegemist, siis põhimõtteliselt on hoiatustrahv endiselt sõltuva iseloomuga. Sellest tulenevalt ei saa see olla reguleeritud määruse nr 2201/2003 artikli 47 lõikega 1.

68. Kui käesolevas asjas peaks seevastu lubama Soome valitsuse tõlgendust, mille kohaselt hoiatustrahv kuulub määruse nr 2201/2003 artikli 47 lõike 1 tähenduses täitmismenetluse raamesse, siis ei saaks seda ei tunnustada ega täitmisele pöörata nimetatud määruse alusel, vaid selle suhtes kehtiks kohtuotsuse täitmise liikmesriigi õigus [38], nagu see valitsus ka ise märgib. Niisugusel juhul võiks hoiatustrahv, mille kohtuotsuse teinud liikmesriigi kohus, antud juhul Belgia kohus, määras suhtlusõiguse täitmisele pööramise tagamiseks, kaotada oma mõju, kuigi tegemist on meetmega, mille eesmärk on tagada suhtlusõiguse täitmisele pööramine. Hoiatustrahvi sundiv iseloom piirduks seega üksnes kohtuotsuse tegemise liikmesriigiga.

69. Seega jõuan järeldusele, et põhikohtuasjas käsitletav hoiatustrahv, mis on lahutamatu osa suhtlusõigust puudutavast otsusest, on seeläbi määruse nr 2201/2003 alusel vahetult täitmisele pööratav ja seda ei saa pidada täitmismeetmeks, mis kuulub määruse nr 2201/2003 artikli 47 lõike 1 tähenduses täitmismenetluse raamesse.

D. *Trahvisumma kindlaksmääramine määruse nr 2201/2003 raames: analoogia alusel määruse nr 44/2001 artikli 49 kohaldamine*

70. Neljanda eelotsuse küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas enne trahvi täitmisele pööramist vastava nõude saanud liikmesriigis peab algse otsuse teinud liikmesriigis tegema hoiatustrahvi kohta uue kohtuotsuse, et selle liikmesriigi kohus määraks lõplikult kindlaks trahvi summa.

71. Soome ja Leedu valitsuse kirjalikest seisukohtadest ilmneb, et nende arvates ei ole otsuse teinud liikmesriigi kohtu uus sekkumine vajalik, sest hoiatustrahvi täitmisele pööramise suhtes kehtivad igal juhul kohtuotsuse täitmise liikmesriigi õigusnormid määruse nr 2201/2003 artikli 47 lõike 1 raames. Hispaania valitsus ja komisjon aga väidavad oma seisukohtades, et asjaolu, et määruses nr 2201/2003 puudub niisugune eeskiri nagu määruse nr 44/2001 artiklis 49, tuleb korvata viimati nimetatud sätte kohaldamisega analoogia alusel.

72. Nõustun teise seisukohaga.

73. Kuigi määruses nr 2201/2003 ei ole ette nähtud hoiatustrahvi summa kindlaksmääramise nõuet, tasub käesolevas asjas siiski analüüsida määruse nr 44/2001 artikli 49 kohaldamist analoogia alusel. [39] Nimelt käsitab liidu seadusandja hoiatustrahvi üksnes määruse nr 44/2001 artikli 49 raames. [40] Liidu seadusandja tegevuse tulemus selles valdkonnas on see, et niisuguse meetme määranud liikmesriigi tehtud kohtuotsused „pööratakse teise [liikmes]riigi territooriumil täitmisele alles siis, kui otsuse teinud riigi kohtud on tasutava summa lõplikult kindlaks määranud”. [41] Selle artikli kohaldamise

38 — Mulle tundub, et kuivõrd Soome valitsus leiab, et hoiatustrahv moodustab lahutamatu osa suhtlusõigust puudutavast otsusest, on need argumendid vastuolulised.

39 — Vt Magnus, U. ja Mankowski, P., „Introduction”, *Brussels II bis Regulation*, Magnus, U. ja Mankowski, P. (toim), Sellier European Law Publishers, 2012, lk 32: „[it] ought to be stressed again that it would be foolish to dispose lightly of the treasure contained in the Brussels I regime and the experiences made in that realm. Prospective adventure trips might turn into entertainment journeys where Brussels I has already paved the ways.”

40 — Tulenevalt raskustest, mis puudutavad seda, kuidas eri riikide õiguses tõlgendatakse määruse nr 44/2001 artikli 49, mis käsitleb mõistet „perioodilised maksed”, jõudis mõni autor seisukohale, et seda mõistet peab „tõlgendama autonoomselt”, keskendudes selle meetme ülesandele, mis on „poolele karistuseks määratud või hoiatuse kohaselt vajaduse korral määratav rahasumma tasumise kohustus, et tagada tsiviil- ja kaubandusasjades tehtud kohtuotsuse täitmine”. Vt Guinchard, E., „Procédures civiles d’exécution en droit international privé”, Guinchard, S. ja Moussa, T. (peatoim.), *Droit et pratique des voies d’exécution*, Dalloz, 7. trükk, 2012, lk 2172 ja 2192.

41 — See tingimus kehtestati Brüsseli konventsiooni artiklis 43. Vt P. Jenardi koostatud aruanne, *op. cit*, lk 54. Seda lahendust kasutati ka 16. septembri 1988. aasta Lugano konventsioonis ja see võeti üle 30. oktoobri 2007. aasta [uue] Lugano tsiviil- ja kaubandusasjade kohtualluvuse ning neid käsitlevate kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise konventsiooni (ELT 2007, L 339, lk 1) artiklis 49.

eelduseks on seega hoiatustrahvi summa kindlaksmääramine.[42] Teisisõnu, määruse nr 44/2001 artikkel 49 ei võimalda hoiatustrahvi summat kindlaks määrata muus liikmesriigis kui selle trahvi määranud liikmesriigis.[43] Tsiviil- ja kaubandusasjades tehtud kohtuotsuste vaba liikumise põhimõtet, mis on määruse nr 44/2001 põhjenduse 6 kohaselt üks selle määruse põhieesmärkidest, ei kohaldata seega kohtuotsuste suhtes, mis määravad hoiatustrahvi, mille summa ei ole „lõplikult kindlaks määratud" otsuse teinud liikmesriigis.

74. Olen arvamusel, et käesolevas asjas on vajalik selle sätte kohaldamine analoogia lausel. Sellise kohaldamise kohta pean esitama järgmised märkused.

75. Esiteks, nagu ma eespool juba märkisin, ei ole hoiatustrahvi summa kindlaksmääramise nõue ette nähtud kõikides liikmesriikides.[44] Hoiatustrahvi summa eelneva kindlaksmääramise etapi suhtes võivad seega erinevates riiklikes õiguskordades kehtida erinevad eeskirjad ja menetlused, nagu käesolevas kohtuasjas, kuna Belgia õiguses ei ole niisugust summa kindlaksmääramise menetlust. See riikide õiguskordade vaheline erinevus on põhjus, miks võeti vastu määruse nr 44/2001 artiklis 49 kehtestatud kord.[45] Schlosseri koostatud aruandest[46] nähtub täpsemalt, et see kord lisati „selleks, et korvata raskusi, mis võivad sellest tuleneda riikide vahelistes suhetes üksikaktide teostamist käsitlevate kohtuotsuste täitmisele pööramise valdkonnas, kui ette nähtud karistus on hoiatustrahv".

76. Komisjon leiab sellega seoses, et kuigi määruses nr 2201/2003 ei ole määruse nr 44/2001 artikliga 49 samaväärset sätet, ei tõstatatud seda küsimust läbirääkimiste käigus ega käsitletud määruse nr 2201/2003 koostamise ajal. Nagu komisjon kohtuistungil märkis, ei saa sellest siiski järeldada, et seadusandja tahe oli jätta hoiatustrahvi täitmisele pööramine selle määruse kohaldamisalast välja.

77. Teiseks märgin, et määruse nr 44/2001 artikli 49 kohaldamine analoogia alusel väldiks otsuse teinud liikmesriigi kohtu otsuse sisu mis tahes viisil kontrollimist, mis võib juhtuda otsuse täitmisele pööramise liikmesriigi kohtu sekkumise korral[47] ja mis on keelatud määruse nr 2201/2003 artiklis 26.[48] Kui see kohus sekkub, et kohandada hoiatustrahvi selle riigi õiguses nõutavate menetluslike elementide kaasamiseks, siis mitte üksnes ei tekiks sellel kohtul raskusi, mis on iseloomulikud teise õiguskorra menetlusnormide kohaldamisele, vaid eelkõige – ja see on olulisim punkt – läheks see vastuollu määrusega nr 2201/2003 kehtestatud täitmise korraga ja selle aluseks

42 — Seda lahendust kritiseeriti eelkõige aruandes, mille koostasid Hess, B., Pfeiffer, T. ja Schlosser, P., *op. cit*, lk 271–275, milles tõsteti esile määruse nr 44/2001 artikli 49 tõlgendamise probleeme. Vt ka Hess, B., Pfeiffer, T. ja Schlosser, P., *The Brussels I. Regulation (EC) No 44/2001*, Beck München, 2008, lk 156–159. Seda suunda järgides sõnastati ettepaneku: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades (uuesti sõnastatud) (KOM(2010) 748 (lõplik), 14. detsember 2010, lk 271–275) artikkel 67 järgmiselt: „[l]iikmesriigis tehtud kohtuotsus, millega määratakse karistusmakse, on olenevalt olukorrast kooskõlas 1. või 2. jaoga täitmise liikmesriigis täitmisele pööratav. Täitmise liikmesriigi pädev kohus või ametiasutus määrab kindlaks tasutava summa, kui otsuse teinud liikmesriigi kohtud ei ole kõnealust summat lõplikult kindlaks määranud." Nagu komisjon märkis oma kirjalikes seisukohtades, järeldati läbirääkimiste järel siiski, et hoiatustrahvi lõpliku summa kindlaksmääramise tingimus oli ainus konkreetne viis, mis võimaldas tagada hoiatustrahvide täitmisele pööramise välismaal, ja sätet ei muudetud määruse nr 44/2001 uuesti sõnastamise käigus. Vt ka minu kommentaar järgmises joonealuses märkuses.

43 — Vt Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. detsembri 2012. aasta määruse nr 1215/2012 kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades (uuesti sõnastatud) (ELT 2012, L 351, lk 1) artikkel 55. Kuigi selle artikli sõnastus on määruse nr 44/2001 artikli 49 omast erinev, on mõlemas artiklis nõue, et kohus peab hoiatustrahvi summa kindlaks määrama. Vt ka määruse nr 1215/2012 artikkel 66: „1. Käesoleva määruse sätteid kohaldatakse üksnes 10. jaanuaril 2015 või pärast seda algatatud kohtumenetluste, ametlikult koostatud või ametlike dokumentidena registreeritud ametlike dokumentide ja kinnitatud või sõlmitud kohtulike kokkulepete suhtes. 2. Erandina artiklist 80 jätkatakse määruse (EÜ) nr 44/2001 kohaldamist enne 10. jaanuari 2015 algatatud kohtumenetlustes tehtud otsuste, ametlikult koostatud või ametlike dokumentidena registreeritud ametlike dokumentide ja kinnitatud või sõlmitud kohtulike kokkulepete suhtes, mis kuuluvad nimetatud määruse kohaldamisalasse."

44 — Vt käesoleva ettepaneku punkt 42.

45 — Vt Gaudemet-Tallon, H., *Compétence et exécution des jugements en Europe. Règlement n° 44/2001. Conventions de Bruxelles et de Lugano*, 4. trükk, L.G.D.J., 2010, lk 487.

46 — *Op. cit.*, lk 132.

47 — Vt McEleavy, P., „Article 48", *Brussels II bis Regulation*, Magnus, U. ja Mankowski, P. (toim.), *op. cit.*, lk 398–402, lk 399: „It was clearl[y] […] that courts in the State of enforcement were afforded a limited power through Art. 48 to review the foreign order to assess the modalities of its operation."

48 — Vt selle kohta ka määruse nr 44/2001 artikli 45 lõige 2.

oleva kohtulahendite vastastikuse tunnustamise põhimõttega.[49] Minu arvates on selle kohta asjakohane ka märkida, et määruse nr 2201/2003 põhjendustest 2 ja 21 nähtub, et kohtulahendite tunnustamise ja täitmise kord on tõelise õigusruumi loomise nurgakivi ja põhineb vastastikuse usalduse põhimõttel.

78. Peale selle lisan, et suhtlusõiguse erilist laadi arvestades, mis on seotud selle praktilise teostamisega[50], on otsuse täitmise liikmesriigi kohtu ainus pädevus suhtlusõigust käsitleva kohtuotsuse osas see, mis talle on antud määruse nr 2201/2003 artikliga 48, mis käsitleb selle õiguse kasutamise praktilist korda.[51] Nimetatud säte jätab otsuse täitmise liikmesriigi kohtule nimelt teatava kaalutlusruumi, võimaldades tal sekkuda, et tagada suhtlusõiguse tegelik teostamine. Otsuse täitmise liikmesriigi kohus ei saa aga kontrollida kohtuotsuse sisu, ta peab piirduma kontrollimisega, kas otsuses on praktilised sätted õiguse teostamise kohta ja kas need sätted on piisavad.[52] Komisjon rõhutab selle kohta oma kirjalikes seisukohtades, et kohtud peaksid kasutama neile määruse nr 2201/2003 artikliga 48 antud õigusi, et kindlustada, et suhtlusõigus oleks alati võimalik, ja vajaduse korral, et seda saaks täitmisele pöörata. Nõustun selle seisukohaga.

79. Kolmandaks tuleb minu arvates määruse nr 44/2001 artiklit 49 analoogia alusel kohaldada kui erandit määruse nr 2201/2003 artikli 41 lõike 1 üldnormist. See norm näeb ette suhtlusõigust käsitleva kohtuotsuse tunnustamise ja täitmise „teises liikmesriigis ilma täitmisotsuse vajaduseta ning ilma võimaluseta selle tunnustamist vastustada, kui kohtuotsus on päritoluliikmesriigis tõendatud vastavalt lõikele 2”. Suhtlusõiguse võimalik muutmine esiteks selleks, et see vastaks paremini lapse huvidele, ja teiseks selleks, et kohandada seda toimuda võinud muutustega, kuulub niisiis ainuüksi kohtuotsuse teinud liikmesriigi kohtu pädevusse. Kohtuotsuse täitmise liikmesriigi kohus peab saama põhineda oma otsuses hoiatustrahvil, mille lõplik summa on kindlaks määratud.

80. Põhikohtuasjas peab C. Bohez järelikult saama Belgia kohtult kinnituse hoiatustrahvi lõpliku summa kohta, kuigi Belgia õiguse kohaselt ei ole eraldi otsus nõutav. Selle kohta on minu arvates tarvilik viidata Belgia kohtupraktikale ja õigusteooriale selles valdkonnas. Belgia kohtupraktika kohaselt on otsuse teinud liikmesriigi kohtule esitatud kaebus põhjendatud määruse nr 44/2001 seisukohast, kuigi Belgia õigus ei näe ette hoiatustrahvi summa kindlaksmääramise menetlust.[53] Belgia õigusteoorias on omakorda leitud, et „Euroopa ruumi” kontekstis on ülimuslik määrus nr 44/2001 ja Belgia täitemenetluse küsimusi lahendav kohus on pädev trahvisummat kindlaks määrama, isegi kui täitmisele pööramise menetlus ei ole Belgias algatatud.[54] Igal juhul kuulub hoiatustrahvi summa kindlaksmääramise pädevus otsuse teinud liikmesriigi pädevatele asutustele.

49 — Vt analoogia alusel kohtuotsus Aguirre Zarraga (C-491/10 PPU, EU:C:2010:828, punktid 69 ja 70).

50 — Suhtlusõigus sõltub sageli välistest teguritest, nagu lapse tervis või vahemaa vanema ja lapse vahel, mis osutuvad piiriüleses kontekstis tundlikumaks.

51 — Määruse nr 2201/2003 artikli 48 kohaselt tingimusel, et „kohtuotsuses, mille teevad liikmesriigi kohtud, kelle kohtualluvuses on asja sisuline arutamine, ei ole vajaliku korraldust tehtud või ei ole piisavalt tehtud ning juhul, kui selle kohtuotsuse olulisi osi respekteeritakse”.

52 — Vt McEleavy, P., *op. cit.*, lk 398.

53 — Vt Tribunal de première instance de Liège'i (Liège'i esimese astme kohus) presidendi 17. septembri 2003. aasta kohtumäärus: „[…] tegemist on ennetava kaebusega, mis on vastuvõetav juhul, kui maksma kohustatud isiku hoiak näitab selgelt, et hoiatustrahvi tasumine on vaidlustatud. Peale selle nõuab hoiatustrahvi summa eelnevat kindlaksmääramist määruse (EÜ) nr 44/2001 artikkel 49 […], mis põhjendab seda määrust arvestades kaebuse esitamist otsuse teinud liikmesriigi kohtusse, kuigi Beneluxi määrus ei näe ette hoiatustrahvi summa kindlaksmääramise menetlust.”

54 — Vt de Leval, G. ja van Compernolle, J., *Saisies et astreinte*, Éditions de la Formation permanente CUP – Oktoober 2003, Université de Liège, lk 272, ja van Compernolle, J., *op. cit.*, lk 47: „[v]astupidi sellele, mis on ette nähtud Beneluxi alal, peab Euroopa ruumis pöörduma uuesti otsuse teinud riigi kohtusse, et tehtaks uus kohtuotsus, mis määrab kindlaks hoiatustrahvi summa ja mille alusel saab toimuda sundtäitmise menetlus. Seega on ülimuslik Euroopa määrus ja täitemenetluse küsimusi lahendav kohus on pädev hoiatustrahvi summat kindlaks määrama, isegi kui täitemenetlust ei ole algatatud.”

81. Neljandaks tundub mulle, et hoiatustrahvi summa kindlaksmääramise nõue määruse nr 2201/2003 raames sobib hästi niivõrd tundliku valdkonnaga nagu perekonnasuhted tervikuna ja konkreetsemalt suhtlusõigus. Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 24 lõige 3 näeb ette, et „lapsel on õigus säilitada regulaarsed isiklikud suhted ja otsene kontakt oma mõlema vanemaga, kui see ei ole lapse huvidega vastuolus”.[55] Selle kohta nähtub määruse nr 2201/2003 põhjendusest 2, et suhtlusõigust peetakse prioriteediks. Seega on lapse õiguste kaitsmiseks põhimõttelise tähtsusega see, et mõlemad vanemad saaksid tegelikult teostada oma lapsega suhtlemise õigust, mis ongi iga hoiatustrahvi eesmärk.

82. Neil asjaoludel võimaldaks määruse nr 44/2001 artikli 49 analoogia alusel kohaldamine põhikohustust täitma kohustatud isiku väidetavate rikkumiste kohtulikku kontrolli. See kontroll on äärmiselt tähtis, et paremini vastata lapse parimatele huvidele. Nimelt eeldab see, et algse otsuse teinud liikmesriigi kohus tuvastaks mitte üksnes lapse puudumiste arvu, vaid ka nende puudumiste põhjused, näiteks, kas need on seotud mõne õnnetusjuhtumiga, lapse või vanema tervisega, noore keeldumisega säilitada suhteid vanemaga, kellel ei ole hooldusõigust, või vanemate majanduslike probleemidega.

83. Viimase punktina tuleb märkida, nagu nähtub käesoleva ettepaneku punktist 79, et juhul, kui suhtlusõigust käsitleva otsusega määratakse hoiatustrahv ja selle täitmisele pööramist taotletakse teises liikmesriigis, peavad mõlemad asjaomased kohtud lapse parimaid huve silmas pidades tegema koostööd, et tagada kõikide kohtuasja asjaolude arvesse võtmine. Selleks võivad nad kasutada õigusi, mis neile on antud määruse nr 2201/2003 artikliga 48. Niisugune koostöö eeldab pädevuse ja vastutuse jaotamist algse otsuse tegemise liikmesriigi kohtu ja selle täitmise liikmesriigi kohtu vahel, et tagada lapsele kaitse, mis talle liidu õigusega antud on. Asjaomased kohtud peavad prioriteedina arvesse võtma lapse parimaid huve.[56]

84. Sellest tulenevalt olen eeltoodud asjaolusid arvesse võttes arvamusel, et enne hoiatustrahvi täitmisele pööramist vastava taotluse saanud liikmesriigis peab selle trahvi kohta tegema algse kohtuotsuse tegemise liikmesriigis uue kohtuotsuse, et selle liikmesriigi kohus määraks lõplikult kindlaks trahvi summa.

85. Arvestades minu vastuseid kolmandale ja neljandale küsimusele, ei ole eelotsusetaotluse esitanud kohtu viiendale küsimusele vastamine vajalik.

V. **Ettepanek**

86. Kõigist eeltoodud kaalutlustest lähtudes teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Korkein oikeuse esitatud küsimustele järgmiselt:

1. Liikmesriigis tehtud kohtuotsust, millele lisandub hoiatustrahv suhtlusõiguse teostumise tagamiseks, ei saa täita teises liikmesriigis nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määruse (EÜ) nr 44/2001 (kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades) alusel.

2. Niisugune hoiatustrahv nagu põhikohtuasjas, mis on lahutamatu osa suhtlusõigust puudutavast otsusest, on seeläbi nõukogu 27. novembri 2003. aasta määruse (EÜ) nr 2201/2003 (mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud

55 — Vt määruse nr 2201/2003 põhjendus 33. Vt samuti Lenaerts, K., „The Interpretation of the Brussels II Bis Regulation by the European Court of Justice”, *En hommage à Albert Weitzel - L'Europe des droits fondamentaux*, *Sous la direction de Luc Weitzel*, Pedone, A., 2013, lk 129–152, lk 132: „The Regulation must be interpreted in compliance with the fundamental rights of the child concerned, notably with Articles 7 and 24 of the Charter of Fundamental Rights of the European Union”.

56 — Vt Lenaerts, K., *op. cit.*, lk 151: „When interpreting the provisions of the Brussels II bis Regulation relating to matters of parental responsibility, the ECJ always takes into account the best interests of the child.”

abieluasjade ja vanemliku vastutusega, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1347/2000) alusel vahetult täitmisele pööratav ja seda ei saa pidada täitmismeetmeks, mis kuulub määruse nr 2201/2003 artikli 47 lõike 1 tähenduses täitmismenetluse raamesse.

3. Enne hoiatustrahvi täitmisele pööramist vastava taotluse saanud liikmesriigis peab selle trahvi kohta tegema algse kohtuotsuse tegemise liikmesriigis uue kohtuotsuse, et selle liikmesriigi kohus määraks lõplikult kindlaks trahvi summa.